

Konstinsatser med stöd av den s.k. enprocentsregeln

Borgarrädsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Skrivelsen från Stockholms konstråd anses besvarad vad föredragande
borgarråd anför i denna promemoria.

Föredragande borgarrådet Erik Nilsson anför följande.

Bakgrund

Kommunfullmäktige beslöt 1992 att vid ny- och tillbyggnad av kommunens fastigheter ska 1% av byggkostnaderna avsättas för konstnärlig utsmyckning. Genom denna regel har under årens lopp värdefulla konstinsatser kunnat göras i stadens fastigheter och offentliga rum vid såväl nybyggnad som större om- och tillbyggnader.

Stockholms konstråd, som har till uppgift att biträda kommunens nämnder, styrelser och bolag ifråga om konstnärlig utsmyckning, konstaterar i en skrivelse, *bilaga 2*, till kommunstyrelsen att enprocentsregeln inte alltid följs. Konstrådet anger att vid vissa byggprojekt, t.ex. i Hammarby Sjöstad, har ett gott samarbete etablerats mellan konstrådet, stadsbyggnadskontoret och gatu- och fastighetskontoret. Vid andra tillfällen har det enligt skrivelsen varit svårt att förstå vilka principer som varit styrande. Konstrådet anger att en förklaring kan vara att de beslut som tagits i kommunfullmäktige inte är tillräckligt kända och implementerade hos de projektledare som svarar för byggprocessen i staden.

Konstrådets uppfattning är att kommunfullmäktiges beslut alltid måste följas, och att alla konstinsatser som genomförs på Stockholms stads mark alltid måste genomföras i samråd med Stockholms konstråd. Konstrådet framhåller att vid all planering av ny- och tillbyggnad samt ombyggnad och upprustning av kommunala fastigheter och offentliga utomhusmiljöer ska ett ekonomiskt utrymme på 1% av byggkostnaden frigöras för att kunna integrera konstprojekt i byggprocessen.

Kulturnämnden har den 2 december 2003 beslutat att ställa sig bakom Stockholms konstråds skrivelse om enprocentsregeln samt att till kommunstyrelsen överlämna och åberopa kulturförvaltningens tjänsteutlåtande med konstrådets skrivelse. Kulturförvaltningen anför att stadens berörda förvaltningar och bolag bör göras uppmärksamma på kommunfullmäktiges beslut och gällande regler.

Remisser

Skrivelsen har remitterats till stadsledningskontoret, gatu- och fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden samt Stockholms Stadshus AB.

Stadsledningskontoret delar konstrådets uppfattning att enprocentsregeln troligen inte är tillräckligt känd hos dem som svarar för byggprocessen i staden och att lämpliga informationsinsatser för att göra regeln mer känd vore bra. Stadsledningskontoret anser att detta ligger inom ramen för konstrådets uppdrag.

Gatu- och fastighetsnämnden konstaterar att vid de flesta större om- och tillbyggnader i stadens fastigheter avsätts medel för konstnärlig utsmyckning enligt enprocentsregeln. Lämpliga informationsinsatser för att göra regeln mer känd vore dock bra.

Stadsbyggnadsnämnden anser att konstnärlig utsmyckning har stor betydelse för att skapa attraktiva offentliga miljöer i stadsbygden och har därför aktivt arbetat med dessa frågor i flera större projekt, som t.ex. Hammarby Sjöstad. Nämnden kan medverka till att frågan tas upp och beaktas i planprocessen för utformningen av gator och torg samt vid bygglovprövningen när det handlar om byggnader.

Stockholms Stadshus AB har skickat skrivelsen på underremiss till Svenska Bostäder, Familjebostäder, Stockholmshem, Centrum Kompaniet och SISAB. Bedömningen är att kommunfullmäktiges beslut om enprocentsregeln endast omfattar byggnader i vilka staden bedriver egen verksamhet. Koncernledningens uppfattning är att bolagen i huvudsak följer detta beslut. Däremot är koncernledningen, liksom dotterbolagen, tveksamma till att vidga enprocentsregeln till bland annat bostäder och kommersiella lokaler.

Mina synpunkter

Offentlig konst utformad i samspel med den angränsande miljön, i förhållande till dess arkitektur, parker, torg och öppna ytor, skapar möjligheter för en dialog och ett förhållningssätt för den förbipasserande. Såväl den lokalt bosatta som den tillfällige besökaren stärks och en anonym miljö blir genast personligare och livfullare.

1962 och 1963 fastställde stadsfullmäktige respektive stadskollegiet om konstnärlig utsmyckning vid ny- och tillbyggnader (Kfs 1963 nr 28 s 6). 1992 korrigerades procentsatserna så att 1% av byggkostnaderna ska avsättas för konstnärlig utsmyckning vid ny- och tillbyggnad av kommunala byggnader.

Det framgår av både skrivelse och remissvar att kommunfullmäktiges beslut från 1992 inte alltid tolkas på samma sätt. Det finns därför anledning att kommunstyrelsen förtydligar vad som gäller.

Grundregeln är att vid samtliga ny-, till- och ombyggnader av kommunala fastigheter där staden bedriver egen verksamhet samt vid anläggande eller omplanering av offentliga utomhusmiljöer såsom torg och parker ska 1% av produktionskostnaden avsättas för konstnärlig utsmyckning. Detta omfattar även kommersiella lokaler där staden bedriver egen verksamhet.

Enprocentsregeln måste tillämpas med förnuft och vid stora projekt i likhet med Hammarby Sjöstad måste en för staden gemensam bedömning göras för hur stora kostnader som kan bedömas vara rimliga att avsätta för offentlig konst.

Det är Stockholms konstråd som bistår respektive nämnd, styrelse eller bolag vad gäller handläggandet av den konstnärliga utsmyckningen. Alla konstinsatser som görs på Stockholms stads mark måste genomföras i samråd med konstrådet.

Enprocentsregeln ska tillämpas vid till- och ombyggnationer när större förändringar av en fastighet eller utomhusmiljö genomförs. Detta innefattar inte upprustningar i form av ventilationsrenoveringar eller stambyten.

Vid bostadsbyggnationer, såväl för ny-, till- och ombyggnationer, ska de kommunala bostadsbolagen göra en rimlig avvägning av hur stor del av produktionskostnaden som avsätts för konstnärlig utsmyckning.

Konstrådet anför i sin skrivelse att anledningen till att enprocentsregeln inte alltid tillämpas är att kommunfullmäktiges beslut inte är tillräckligt kända och implementerade hos de projektledare som svarar för byggprocessen i staden. Det åligger samtliga

nämnder och bolagsstyrelser som berörs att se till att enprocentsregeln tillämpas i enlighet med de beslut som fattats av kommunstyrelsen.

Jag föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande

Skrivelsen från Stockholms konstråd anses besvarad vad föredragande borgarråd anför i denna promemoria.

Stockholm den 19 maj 2004

ERIK NILSSON

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet *Kristina Axén Olín* (m) enligt följande.

Jag föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att skrivelsen från Stockholms konstråd anses besvarad med följande

Konstnärlig utsmyckning av byggnader har stor betydelse för stadsmiljön, När staden växer är det också angeläget att den görs attraktiv för medborgare och besökare, vilket insatserna i exempelvis Hammarby Sjöstad har visat.

Att använda enprocentsregeln som ett absolut mätinstrument kan dock vara vanskligt. Hus uppförda ovanpå överdäckningar är normalt sett dyrare att bygga än andra hus, I enlighet med enprocentsregeln skulle då sådana hus få fler och större utsmyckningar än andra. Det är möjligt att tänka sig liknande situationer vid byggnation på förorenad mark.

I arbetet med utsmyckning måste det finnas en viss flexibilitet och möjlighet att bedöma husets ändamål. Staden bör därför ersätta enprocentsregeln med en enprocentsrekommendation.

ÄRENDET

Kommunfullmäktige beslöt 1992 att vid ny- och tillbyggnad av kommunens fastigheter ska 1% av byggkostnaderna avsättas för konstnärlig utsmyckning. Genom denna regel har under årens lopp värdefulla konstinsatser kunnat göras i stadens fastigheter och offentliga rum vid såväl nybyggnad som större om- och tillbyggnader.

Stockholms konstråd, som har till uppgift att biträda kommunens nämnder, styrelser och bolag ifråga om konstnärlig utsmyckning, konstaterar i en skrivelse, bilaga 2, till kommunstyrelsen att enprocentsregeln inte alltid följs. Konstrådet anger att vid vissa byggprojekt, t.ex. i Hammarby Sjöstad, har ett gott samarbete etablerats mellan konstrådet, stadsbyggnadskontoret och gatu- och fastighetskontoret. Vid andra tillfällen har det enligt skrivelsen varit svårt att förstå vilka principer som varit styrande. Konstrådet anger att en förklaring kan vara att de beslut som tagits i kommunfullmäktige inte är tillräckligt kända och implementerade hos de projektledare som svarar för byggprocessen i staden.

Konstrådets uppfattning är att kommunfullmäktiges beslut alltid måste följas, och att alla konstinsatser som genomförs på Stockholms stads mark alltid måste genomföras i samråd med Stockholms konstråd. Konstrådet framhåller att vid all planering av ny- och tillbyggnad samt ombyggnad och upprustning av kommunala fastigheter och offentliga utomhusmiljöer ska ett ekonomiskt utrymme på 1% av byggkostnaden frigöras för att kunna integrera konstprojekt i byggprocessen.

Kulturnämnden har den 2 december 2003 beslutat att ställa sig bakom Stockholms konstråds skrivelse om konstinsatser med stöd av den s.k. enprocentsregeln samt att till kommunstyrelsen överlämna och åberopa kulturförvaltningens tjänsteutlåtande med konstrådets skrivelse.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 2 december 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter

Kulturförvaltningen delar Stockholms konstråds synpunkter som framförs i skrivelsen. Vid all planering av ny- och tillbyggnad samt ombyggnad och upprustning av kommunala fastigheter och offentliga utomhusmiljöer såsom torg, park m.m. bör ett ekonomiskt utrymme inrymmas i byggkostnaderna för att integrera konstprojekt i byggprocesserna. Kommunfullmäktiges beslut måste följas och alla konstinsatser som genomförs på Stockholms stads mark måste genomföras i samråd med Stockholms konstråd. Stadens berörda förvaltningar och bolag bör göras uppmärksamma på kommunfullmäktiges beslut och gällande regler.

Kulturförvaltningen föreslår att kulturnämnden beslutar att ställa sig bakom Stockholms konstråds skrivelse och till kommunstyrelsen översända och åberopa kulturförvaltningens tjänsteutlåtande.

REMISSER

Skrivelsen har remitterats till stadsledningskontoret, gatu- och fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden samt Stockholms Stadshus AB.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 10 mars 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontorets synpunkter

Stadsledningskontoret delar konstrådets uppfattning att enprocentregeln troligen inte är tillräckligt känd hos dem som svarar för byggprocessen i staden och att lämpliga informationsinsatser för att göra regeln mer känd vore bra. Stadsledningskontoret anser att detta ligger inom ramen för konstrådets uppdrag. Vissa större investeringsprojekt är dock av den karaktären att konstnärlig utsmyckning inte ingår i projekteringen, exempelvis ventilationsinstallationer och tillbyggnader till barnstugor.

Gatu- och fastighetsnämnden beslutade den 2 mars 2004 att överlämna och återropa gatu- och fastighetskontorets förslag.

Reservation anfördes av *Sten Nordin m.fl.* (m), *Ulf Fridebäck* (fp) och *Mats Rosén m.fl.* (kd) till förmån för eget yrkande, *bilaga 1*.

Gatu- och fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 6 februari 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Kontorets förslag/synpunkter

I samband med byggprojekt är det byggherrens ansvar, i detta fall gatu- och fastighetskontoret, att finansiera och upphandla den konstnärliga utsmyckningen samt svara för skötseln av konstverket. Kontoret anser att samarbetet med Stockholm konstråd ifråga om konstnärlig utsmyckning av stadens fastigheter är gott, vilket också framhålls av konstrådet. Kontoret har arbetat med dessa frågor i flera större ny- och ombyggnadsprojekt och vill särskilt framhålla Kattrumpstullens äldreboende, Stadsarkivets tillbyggnad, Räcksta sjukhem, Blackebergs sjukhem, Serafens äldreboende och flera andra större ny- och tillbyggnadsprojekt. I dessa fall har 1 procent av byggkostnaden avsatts för konstnärligt utsmyckning, totalt ca 8 – 9 mnkr.

Vissa större investeringsprojekt i stadens byggnader är dock av den karaktären att konstnärlig utsmyckning inte ingår i projekteringen. Ett sådant exempel är byte av ventilation i Kulturhuset. Andra exempel är tillbyggnader till barnstugor. Samarbete med Stockholms konstråd sker därför inte regelmässigt i alla projekt.

Kontoret delar konstrådets uppfattning att enprocentregeln och kunskapen om Kommunfullmäktiges beslut från 1992 inte är tillräckligt känd hos dem som svarar för byggprocessen i staden. Lämpliga informationsinsatser från Konstrådets sida skulle därför vara bra för att sprida betydelsen av konstnärlig utsmyckning på stadens fastigheter. Med en förbättrad information och redovisning av goda exempel bör frågan om konstnärlig utsmyckning av stadens byggnader och offentliga platser bli mer självklar framöver.

Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 19 februari 2004 att överlämna och återropa stadsbyggnadskontorets förslag.

Reservation anfördes av *Mats G. Nilsson m.fl.* (m) till förmån för eget yrkande, *bilaga 1*.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande av den 4 februari 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsbyggnadskontorets synpunkter

Stadsbyggnadskontoret anser att konstnärlig utsmyckning har stor betydelse för att skapa attraktiva offentliga miljöer i stadsbygden. Kontoret har därför arbetat aktivt med dessa frågor i flera större projekt som ett naturligt inslag i utformningen av torg och andra offentliga platser. I arbetet med Hammarby Sjöstad har stadsbyggnadskontoret i särskilda kvalitetsprogram för gestaltningen av de olika delområdena redovisat vilken konstnärlig utsmyckning som planeras i de offentliga miljöerna.

Kontoret delar bedömningen att informationen och kunskapen om kommunfullmäktiges beslut från 1992 inte är tillräckligt spridd inom staden. Samarbete med Stockholms konstråd sker inte heller regelmässigt i alla stora projekt. Vi föreslår därför att konstrådet genom olika informationsinsatser uppmärksammar frågan om vikten av konstnärlig utsmyckning och stadens inställning. Sådana informationsinsatser bör göras regelbundet.

Stadsbyggnadskontoret anser att huvudansvaret för att uppfylla kommunfullmäktiges beslut från 1992 åligger byggherren d.v.s. gatu- och fastighetskontoret eller något av stadens bolag. På kvartersmark är det byggherren som ska finansiera och upphandla den konstnärliga utsmyckningen samt ansvara för dess skötsel. På gator och torg är det staden genom gatu- och fastighetskontoret som bekostar utsmyckningen, medan konstrådet ansvarar för skötseln av t.ex. fontäner och skulpturer.

Stadsbyggnadskontoret kan medverka till att frågan tas upp och beaktas i planprocessen för utformningen av gator och torg samt vid bygglovprövningen när det handlar om byggnader. Kontoret har för avsikt att i instruktionerna för remisshanteringen tydliggöra att Stockholms konstråd ska informeras i ärenden där staden är byggherre.

För bevakningen av bygglovärenden föreslår kontoret att konstrådet också använder sig av den information som kan erhållas genom stadsbyggnadskontorets ärendesökningsfunktion som numera finns på nätet. Med en förbättrad information och redovisning av goda exempel bör frågan om konstnärlig utsmyckning av stadens byggnader och offentliga platser bli mer självklar framöver.

Koncernledningen för Stockholms Stadshus AB:s tjänsteutlåtande daterat den 3 mars 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms Stadshus AB har underremitterat ärendet till Svenska Bostäder, Familjebostäder, Stockholmshem, Centrum Kompaniet och SISAB.

Svenska Bostäders uppfattning är att bolaget i huvudsak ej omfattas av kommunfullmäktiges beslut avseende frigörande av medel till konstnärlig utsmyckning eftersom besluten avser byggnader som upplåts för stadens verksamheter.

Familjebostäder är tveksamma till att sätta en absolut gräns i form av en enprocentsregel. Det viktiga är att åstadkomma en kvalitativ och passande utsmyckning. Produktionskostnaderna för bostäder ligger redan idag på en nivå som genererar höga hyresnivåer.

Stockholmshem anser att det borde vara rimligt att staden, innan den fattar kostnadsdrivande beslut, gör en analys där konsekvenserna för den slutliga boendekostnaden klargörs. Bolaget anser att dess målsättning om 0,5 % till konstnärlig utsmyckning är en rimlig avvägning mellan tillgången till konst och kostnaderna för densamma.

Centrum Kompaniet anser att kommunfullmäktiges beslut endast avsåg byggnader i vilka staden bedriver egen verksamhet. Bolagets uppfattning är att kulturnämndens beslut innebär en vidgad innebörd och därför bör förslaget föregås av en utredning och analys av de ekonomiska konsekvenserna.

SISAB anför att bolaget i enlighet med gällande ramavtal med stadens skolhuvudmän tillämpar enprocentsregeln vid alla skolupprustningar och har ett nära samarbete med Stockholms konstråd.

Koncernledningens bedömning är att kommunfullmäktiges beslut om enprocentsregeln endast omfattar byggnader i vilka staden bedriver egen verksamhet. Koncernledningens uppfattning är att bolagen i huvudsak följer detta beslut. Kostnaden för konstnärlig utsmyckning vid ny- och ombyggnation bör regleras i hyresavtalen mellan bolagen och staden.

Däremot är koncernledningen, liksom dotterbolagen, tveksamma till att vidga enprocentsregeln till bland annat bostäder och kommersiella lokaler. Bostadsbolagens uppdrag är att bygga bostäder med hyror som alla ska ha råd med och därför måste alla kostnadsdrivande regler och faktorer noga övervägas. Det viktiga är att åstadkomma en kvalitativ och passande utsmyckning vid bolagens nyproduktion och renoveringar. Enligt koncernledningens bedömning sker detta redan idag.

RESERVATIONER M.M.

Gatu- och fastighetsnämnden

Reservation anfördes av Sten Nordin m.fl. (m), Ulf Fridebäck (fp) och Mats Rosén m.fl. (kd) till förmån för eget yrkande enligt följande.

Gatu- och fastighetsnämnden beslutar

1. att i huvudsak godkänna kontorets förslag till beslut
2. att därutöver anför följande:

Konstnärlig utsmyckning av byggnader har stor betydelse för stadsmiljön. När staden växer är det också angeläget att den görs attraktiv för medborgare och besökare, vilket insatserna i exempelvis Hammarby Sjöstad har visat.

Att använda enprocentsregeln som ett absolut mätinstrument kan dock vara vanskligt. Hus uppförda ovanpå överdäckningar är normalt sett dyrare att bygga än andra hus. I enlighet med enprocentsregeln skulle då sådana hus få fler och större utsmyckningar än andra. Det är möjligt att tänka sig liknande situationer vid byggnation på förorenad mark.

Gatu- och fastighetskontoret poängterar också i sitt tjänsteutlåtande att vissa större investeringsprojekt är av sådan karaktär att konstnärlig utsmyckning inte ingår i projekteringen. Det finns därför anledning att staden eftersträvar en viss flexibilitet och ersätter enprocentsregeln med en enprocentsrekommendation.

Stadsbyggnadsnämnden

Reservation anfördes av Mats G. Nilsson m.fl. (m) till förmån för eget yrkande enligt följande.

Att stadsbyggnadsnämnden delvis bifaller kontorets förslag, samt därutöver anför följande:

Att konstnärlig utsmyckning av stadsmiljön har stor betydelse är självklart. När staden växer är det också angeläget att den görs attraktiv för medborgare och besökare, vilket insatserna i, bland annat, Hammarby Sjöstad har visat. Det är dock föga verkningsfullt att använda den s.k. enprocentsregeln som ett absolut mätinstrument när det gäller att göra staden mer attraktiv. Det finns en mängd exempel på när en sådan regel kan få orimliga konsekvenser. Ett hus som skall uppföras på förorenad mark kommer tveklöst att bli ett dyrt projekt, likaså byggnader som skall uppföras ovanpå överdäckningar. Att i det läget hävda att utsmyckning motsvarande en procent av byggkostnaden ter sig orealistiskt och märkligt.

I arbetet med utsmyckning måste det finnas en viss flexibilitet och möjlighet att bedöma husets ändamål. Den s.k. enprocentsregeln bör därför ersättas av en enprocentsrekommendation.

Stockholms kommunstyrelse
Stadshuset
105 35 Stockholm

Konstinsatser med stöd av den s.k. enprocentregeln

Kommunfullmäktige har i januari 1992 beslutat att vid ny- och tillbyggnad av kommunens fastigheter avsätta 1% av byggkostnaderna för konstnärlig utsmyckning. Detta innebär en viss korrigering av procentsatserna i det ännu gällande regelsystemet för konstnärlig utsmyckning i Stockholms stad som fastställdes av stadsfullmäktige och stadskansliet 1962 och 1963 (se Kommunal författningssamling 1963 nr 28). I samma författningssamling kommenterar man även fastighetsupprustningar och ombyggnader: "Konstnärlig utsmyckning kan givetvis komma ifråga ej blott vid nybyggnader utan även vid om- och tillbyggnader, särskilt när dessa är av större omfattning". (Kfs 1963 nr 28 s 6). Procentregeln för konstnärlig utsmyckning har genom åren tillämpats då Stockholm stad bygger nytt men även vid större om- och tillbyggnad. Härigenom har mycket värdefulla konstinsatser kunnat göras i stadens fastigheter och i stadens offentliga rum. De senaste lyckade resultat finns att beskåda i Hammarby Sjästad, på Kattrumpstullens äldreboende eller i Stadsarkivets tillbyggnad.

Trots dessa lyckade konstnärssatser har Stockholms konstråd kunnat konstatera att enprocent regeln inte alltid efterföljs. Vid genomförande av vissa byggprojekt som Stockholms stad har genomfört på egen mark har ett mycket gott samarbete etablerats mellan Stockholms Konstråd/Konstkansliet, Stadsbyggnadskontoret och Gatu- och fastighetskontoret.

Detta har däremot inte skett vid andra tillfällen och det har varit svårt att förstå vilka principer som har varit styrande. Detsamma gäller stadens kommunala bolag där somliga följer enprocentregeln och har kontinuerligt samarbete med Konstrådet medan andra kommunala bolag inte har haft något samarbete med Konstrådet i utsmykningsärenden. En möjlig förklaring är att enprocentregeln och de beslut som har tagits i Kommunfullmäktige inte är tillräckligt kända av och implementerade hos de projektledare som svarar för byggprocessen i staden. Stockholms konstråds uppfattning är att Kommunfullmäktiges beslut alltid måste följas och att alla konstinsatser som genomförs på Stockholms stads mark alltid måste genomföras i samråd med Stockholms konstråd.

Med hänvisning till vad som ovan anförts får Stockholms konstråd framhålla att vid all planering av ny- och tillbyggnad samt ombyggnad och upprustning av kommunala fastigheter och offentliga utomhusmiljöer såsom torg, park, mm bör ett ekonomiskt utrymme inom byggkostnaden frigöras för att kunna integrera konstprojekt i byggprocesserna.

För Stockholms Konstråd

Göran Eriksson
Ordförande